

Beslissystemen orgaandonatie: een aanvullende invalshoek

In november 2006 verscheen het derde Evaluatierapport van de Wet op de orgaandonatie (R.D. Friele e.a., Den Haag: ZonMW 2006). Mede als gevolg van de demissionaire status van het kabinet waaraan het rapport werd aangeboden en de regeringswisseling sindsdien, is een regeringsstandpunt op het moment dat ik dit schrijf nog niet verschenen. Een tipje van het komende standpunt werd evenwel al opgelicht tijdens het spoeddebat naar aanleiding van de roemruchte BNN donorshow (*Handelingen II 2006/07*, 77, p. 4091-4114). De huidige minister lijkt de keuze voor een ander beslissysteem dan het huidige met name af te willen meten aan de hand van de vraag of dit inderdaad meer donoren oplevert.

Het huidige, in de Wet op de orgaandonatie neergelegde, systeem komt in essentie neer op een toestemmingssysteem. Een dergelijk systeem doet het meeste recht aan het zelfbeschikkingsrecht en dus aan één van de pijlers van het gezondheidsrecht. Regelmatig zijn andere systemen voorgesteld. Die andere systemen komen neer op een geen-bezwaarsysteem, zij het met additionele waarborgen, zodat de keuze voor of juist tegen inderdaad zal worden gemaakt en geregistreerd. De vraag is hoe voldoende recht te doen aan het zelfbeschikkingsrecht van de persoon wiens organen na diens overlijden voor transplantatie kunnen worden gebruikt en de belangen van hen die van een dergelijke transplantatie kunnen profiteren. Immers, als je 'over je zelf beschikt', heeft die beslissing meestal ook gevolgen voor anderen. Dat geldt hier helemaal. Voor de nabestaanden, wier positie zoals uit verschillende onderzoeken blijkt uiterst belangrijk is, en de grote groep patiënten die thans op de wachtlijst staat. Voor velen van hen is de keuze van de ander van levensbelang.

In de evaluatiestudies en eveneens in een recent rapport van het NIVEL (*Actieve donorregistratie? Een herhalingsonderzoek naar de mogelijk reacties van een actieve donorregistratie*, R.D. Friele & J.D. de Jong, Utrecht: NIVEL 2007) is met name onderzocht hoe de onderscheiden beslissystemen uitwerken in termen van meer of minder beschikbare organen. Dan blijken die alternatieve systemen niet evident superieur op dat criterium. Dat zou dan geen reden zijn om van het huidige systeem, dat wat betreft het criterium zelfbeschikkingsrecht wel superieur is, af te stappen.

Bij de afweging spelen daarmee normatieve en empirische vragen een rol. Ik wil hier pleiten voor een aanvullende, in de discussie niet genoemde invalshoek. Namelijk welke boodschap wil men met het in de wet neergelegde systeem uitdragen? Wetgeving heeft ook de symbolische betekenis wat wij van elkaar mogen verwachten. Ik wil uiterst terughoudend zijn met het opleggen van een bepaalde moraal in de publieke ruimte, maar als het gaat om vragen van leven en dood mag en zelfs moet de overheid een bepaalde morele vooronderstelling uitspreken. Die van mij is dat men donatie na de dood voor een ander overheeft, maar waarbij tevens van respect wordt getuigd voor degene die anders denkt over orgaandonatie en- transplantatie. Om die reden, en niet vanwege altijd aanvechtbare empirie, pleit ik voor een met voldoende waarborgen omgeven geen-bezwaarsysteem.

E-B. van Veen